

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**
Кафедра фізичної географії та раціонального природокористування

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан географічного факультету
 /Іван КАЛІНИЧ/
«30» червня 2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА

СУСПІЛЬНО-КРАЄЗНАВЧА ПРАКТИКА (НАВЧАЛЬНА)

Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Галузь знань	01 Освіта/Педагогіка
Спеціальність	014 Середня освіта
Предметна спеціальність	014.07 Середня освіта (Географія)
Освітня програма	Географія
Статус дисципліни	обов'язкова
Мова навчання	українська

Робоча програма «Суспільно-краєзнавча практика (навчальна)» для здобувачів вищої освіти галузі знань знань **01 Освіта/Педагогіка** спеціальності **014 Середня освіта**, предметної спеціальності **014.07 Середня освіта (Географія)**, освітньо-професійної програми «Географія».

Розробники: Славик Роман Володимирович, доцент кафедри фізичної географії та раціонального природокористування, к. економ. наук, доцент
Антонюк Оксана Сергіївна, старший викладач кафедри фізичної географії та раціонального природокористування

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри фізичної географії та раціонального природокористування

протокол № 11 від «23» червня 2022 р.

Завідувач кафедри Степан ПОП

Схвалено методичною комісією географічного факультету

протокол №10 від «29» червня 2022 р.

Голова методичної комісії Людвиг ПОТІШ

© Славик Р.В., Антонюк О.С., 2022 р.

© ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2022 р.

1. ОПИС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 6,0	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 180	2	2
Кількість модулів – 1	Семестр:	
	IV	IV
Форма підсумкового контролю: диференційований залік	Самостійна робота:	
	60 год.	120 год.
	Індивідуальна робота:	
	120 год.	60 год.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ПРАКТИКИ

Метою практики «Соціально-економіко-географічної» є поглибити і закріпити теоретичні знання з економічної і соціальної географії, продовжити розвиток навчальних вмінь та навичок студентів стосовно соціально-економічних досліджень у процесі комплексного суспільно-географічного вивчення конкретного регіону, знайомство з елементами галузевих територіальних систем, аналіз взаємозв'язку природних компонентів з соціально-економічними процесами в межах регіону.

Відповідно до освітньої програми, проходження практики сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

- здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні (ЗК 1);
- здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, вести здоровий спосіб життя (ЗК 2);
- здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями (ЗК 3);
- здатність працювати в команді (ЗК 4);
- здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово (ЗК 5);
- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях (ЗК 7);
- навички використання інформаційних і комунікаційних технологій (ЗК 8);
- здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів) (ЗК 9);
- здатність до адаптації та дії в новій ситуації (ЗК 10);
- здатність до формування в учнів ключових і предметних компетентностей та здійснення міжпредметних зв'язків (ФК 1);
- володіння основами цілепокладання, планування та проектування процесу навчання учнів (ФК 2);
- здатність до пошуку ефективних шляхів мотивації дитини до саморозвитку (самовизначення, зацікавлення, усвідомленого ставлення до навчання) (ФК 4);
- здатність до забезпечення охорони життя й здоров'я учнів (зокрема з особливими потребами) в освітньому процесі та позаурочній діяльності (ФК 5);
- здатність здійснювати виховання на уроках і в позакласній роботі, виконувати педагогічний супровід процесів соціалізації учнів та формування їхньої культури (ФК 6);
- здатність усвідомлювати сутність взаємозв'язків між природним середовищем і людиною, розуміти та пояснювати стратегію сталого розвитку людства (ПК 1);
- здатність доцільно і критично використовувати географічні поняття, концепції, парадигми, теорії, ідеї, принципи для пояснення письмовими, усними та візуальними засобами явищ і процесів на різних просторових рівнях (глобальному, регіональному, державному, локальному) (ПК 2);
- здатність застосовувати базові знання з природничих та суспільних наук у навчанні та професійній діяльності при вивченні Землі (світу), материків і океанів, України (ПК 3);
- здатність розуміти та пояснювати особливості природних компонентів і об'єктів у сферах географічної оболонки, взаємозв'язки в ландшафтах (ПК 4);
- здатність встановлювати роль і місце України у сучасному світі в контексті географічних чинників її розвитку, аналізувати й пояснювати особливості геопросторової організації природи, населення і господарства України та свого регіону (ПК 6);
- здатність реалізовувати красзнавчий підхід на уроках географії, у позакласній і позашкільній роботі з учнівською молоддю (ПК 7).

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ПРОХОДЖЕННЯ ПРАКТИКИ

Передумовами проходження навчальної практики «Соціально-економіко-географічної» є опанування таких навчальних дисциплін освітньої програми “Географія”:

ОК 35 “Комплексно-географічна практика (навчальна)”;

ОК 21 “Ландшафтознавство”;

ОК 24 “Основи суспільної географії”;

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми “Географія”, проходження практики повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Знає основні історичні етапи розвитку предметної області.	РН 1
Знає та розуміє принципи, форми, сучасні методи, методичні прийоми навчання предмета в закладах загальної середньої освіти (рівень базової середньої освіти).	РН 3
Уміє оперувати базовими категоріями та поняттями спеціальності.	РН 5
Уміє застосовувати міжнародні та національні стандарти і практики в професійній діяльності.	РН 7
Здатний цінувати різноманіття та мультикультурність, керуватися в педагогічній діяльності етичними нормами, принципами толерантності, діалогу й співробітництва.	РН 11
Усвідомлює цінність захисту незалежності, територіальної цілісності та демократичного устрою України.	РН 12
Знає та розуміє основні концепції, парадигми, теорії та загальну структуру географії, предмет її дослідження, місце і зв'язки в системі наук, етапи історії розвитку географічної науки.	РН 13
Пояснює просторову диференціацію географічної оболонки і географічного середовища на глобальному, регіональному та локальному територіальних рівнях.	РН 14
Описує основні механізми функціонування природних і суспільних територіальних комплексів, окремих їхніх компонентів, класифікує зв'язки й залежності між компонентами, знає причини, перебіг і наслідки процесів, що відбуваються в них.	РН 15
Пояснює зміни, які відбуваються в географічному середовищі під впливом природних і антропогенних чинників, формулює наслідки й детермінанти в контексті концепції сталого розвитку людства.	РН 16
Формує в учнів уміння користуватися географічною та картографічною мовою в навчальному процесі, застосовувати алгоритми користування друкованою і цифровою картографічною продукцією при характеристиці окремих географічних об'єктів і територій.	РН 17
Застосовує базовий поняттєвий, термінологічний, концептуальний апарат географії, її теоретичні й емпіричні досягнення на рівні, що дозволяє інтерпретувати природно-географічні та суспільно-географічні явища і процеси, пов'язувати й порівнювати різні погляди на проблемні питання сучасної географії.	РН 18
Уміє характеризувати природні ландшафти і регіони, пояснювати їхні особливості та взаємозв'язки, сформовані географічним положенням й іншими географічними чинниками (зокрема під час навчальних польових практик).	РН 19
Розуміє глобальні суспільно-географічні процеси, вміє складати характеристики населення світу, секторів і галузей світового господарства.	РН 20
Характеризує і оцінює природні умови і ресурси, населення та господарство України, її роль і місце в сучасних суспільно-географічних процесах у світі; знає і розуміє географічні особливості свого адміністративного регіону.	РН 21

Дотримується сам під час польових навчальних практик та формує відповідальне ставлення учнів до природи, повагу до культурних цінностей і традицій місцевого населення під час екскурсій, походів і експедицій з учнівською молоддю.	РН 24
--	-------

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після проходження навчальної практики «Соціально-економіко-географічної»:

Очікувані результати навчання з практики	Шифр ПРН
Знати основні засади теорії галузевого і регіонального аналізу промислових комплексів, економічні і природні передумови їх територіальної організації.	РН 1,3,5
Вміти шукати, збирати та обробляти різноманітні фактичні дані та характеризувати умови та особливості соціально-економічного розвитку регіону.	РН 7,13,19
Знати закономірності поширення та властивості функціонування фізико-географічних одиниць.	РН 12,14,16
Знати особливості організації та проведення економіко-географічних маршрутних, стаціонарних і експедиційних досліджень та спостережень.	РН 17,24
Уміти володіти методами суспільно-географічних досліджень, збору, обробки, аналізу географічної інформації, що дозволяють виявити фактори, особливості, проблеми та перспективи його розвитку.	РН 18,19,20
Вміти оформляти результати досліджень у звіт та виконувати індивідуальні завдання, як складову частину колективного звіту про практику.	РН 19,21
Уміти оформляти картографічні твори із застосуванням сучасних технологій, прийомів та методів.	РН 24
Вміти володіти можливостями застосування результатів аналітичних досліджень для якісної оцінки територій, ландшафтних одиниць, застосовувати їх до професійної діяльності.	РН 19,24

5. БАЗИ ПРАКТИКИ

Бази навчальної «Суспільно-краєзнавчої» практики визначаються довгостроковими або короткостроковими договорами між університетом і підприємствами всіх форм власності і є офіційною підставою для проходження практики здобувачів вищої освіти. Тривалість дії договорів погоджується договірними сторонами. Вона може визначатися на період самої практики або на термін до п'яти років з можливістю подальшої пролонгації на такий же строк.

Закріплення здобувачів денної форми навчання за базами практики та призначення керівників від кафедри оформлюється наказом ректора університету, а здобувачів заочної форми – розпорядженням декана факультету (директора інституту).

Географічний факультет наразі має підписані довгострокові договори співпраці з наступними підприємствами, що можуть стати базами практики під час проходження практики:

1. Договір про проходження практики між ДВНЗ «УжНУ» та Одеським національним університетом ім. І.І.Мечникова (географічним факультетом)

6. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПРОХОДЖЕННЯ «СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІКО-ГЕОГРАФІЧНОЇ (НАВЧАЛЬНОЇ)» ПРАКТИКИ

1. Особливості економіко-географічного положення і його вплив на спеціалізацію господарства Одеської області.
2. Адміністративно – територіальний поділ Одеської області та його особливості.
3. Господарська оцінка природних умов і ресурсів Одеської області.

4. Населення Одеської області. Динаміка чисельності населення області. Густина населення, природний приріст і міграційні процеси.
 5. Трудові ресурси. Зайнятість населення Одеської області.
 6. Міське і сільське населення. Особливості його розселення. Найбільші міста.
 7. Національний склад населення Одещини. Особливості культури і побуту місцевого населення.
 8. Загальна характеристика господарства Одеської області, його структура, рівень розвитку та місце в господарському комплексі України. Галузі спеціалізації.
 9. Територіальна організація господарства Одеської області: промислові вузли, центри, райони.
 10. Господарський комплекс м. Одеса.
 11. Розвиток рекреаційного господарства Одеської області.
 12. Основні рекреаційні об'єкти Одеської області та їхня характеристика.
 13. Галузі агропромислового комплексу Одещини. Центри переробки сільськогосподарської продукції.
 14. Транспортна мережа Одеської області і її відповідність господарському розвитку.
 15. Склад та напрямок вантажопотоків морського порту м.Одеса.
 16. Розвиток соціальної інфраструктури області.
 17. Господарські об'єкти Одеської області, що негативно впливають на довкілля.
 18. Актуальні економічні, соціальні та екологічні проблеми Одеської області.
- Відповідно до поставлених завдань студенти готують реферати, доповіді та захищають їх.

7. ОРІЄНТОВНЕ КАЛЕНДАРНЕ ПЛАНУВАННЯ НА ПЕРІОД ПРОВЕДЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ «СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІКО-ГЕОГРАФІЧНОЇ» ПРАКТИКИ

№ п/п	Вид та зміст роботи	Період виконання завдання
<i>Підготовчий етап</i>		
1.	Інструктаж з техніки безпеки, вступне заняття, отримання загального та індивідуальних завдань.	1 тиждень
<i>Польовий етап. Виїзди до міст Одеської області. Ознайомлення з виробничим процесом підприємств. Ведення щоденників практики.</i>		
2.	Ознайомлення з природними та антропогенними ландшафтами Одеської області (виїзд до селища Вилкове, та міста Одеса).	1 тиждень
3.	Вивчення соціальної та виробничої інфраструктури міст Одеса та Затока.	1 тиждень
4.	Відвідування та вивчення історичних місць та промислових об'єктів міст Білгород-Дністровський , Шабо.	1 тиждень
5.	Ознайомлення з соціальною сферою селища Затока.	2 тиждень
6.	Ознайомлення з прикордонною інфраструктурою Одеської області (на прикладі портового комплексу міста Одеса). Нанести на контурну карту.	2 тиждень
7.	Відвідування одного з промислових підприємств Одеської області (Селище Шабо, виноробне підприємство «Шабо»). Вивчення сировинної бази підприємства. Виробничі зв'язки. Продукція.	2 тиждень

8.	Систематизація зібраних матеріалів. Вивчення розселення населення та населених пунктів Одеської області.	2 тиждень
9.	Ознайомлення із виробничими підприємствами міста Ужгород (ЗАТ Ужгородська швейна фабрика «Парада»)	2 тиждень
10.	Вивчення транспортної інфраструктури міста Ужгород.	2 тиждень
11.	Вивчення об'єктів соціальної сфери міста Ужгород	2 тиждень
<i>Камеральний етап. Індивідуальний звіт (змістовність, оформлення, захист). Груповий звіт (змістовність, оформлення, захист, відповіді на питання). Підсумковий контроль.</i>		
12.	Опрацювання результатів. Виконання індивідуальних завдань.	3 тиждень
13.	Опрацювання результатів власних спостережень, картографічних та літературних джерел.	3 тиждень
14.	Написання звіту про практику.	4 тиждень
15.	Захист звіту практики.	4 тиждень
	Загальна тривалість практики	4 тижні

8. ОРГАНІЗАЦІЯ І КЕРІВНИЦТВО ПРАКТИКОЮ

Навчальна практика «Суспільно-краєзнавча» є міжзональною практикою, тривалістю 4 тижні, що проходить в районі Чорноморського узбережжя (міста Одеса та Білгород-Дністровський, селищ Затока, Вилкове, Шабо), на основі договору про проходження практики між ДВНЗ «УжНУ» та Одеським національним університетом ім. І.І.Мечникова (географічним факультетом). Керівництво практикою здійснюється двома керівниками. Практика складається із трьох етапів (підготовчого, польового та камерального), між якими розподіляються основні завдання.

Підготовчий етап. Інструктаж з техніки безпеки, вступне заняття, отримання загального та індивідуальних завдань.

Під час підготовчого етапу практики відбувається ознайомлення з програмою, метою, завданнями практики; визначення методичних підходів та прийомів дослідження конкретного географічного чи господарського об'єкта; аналіз рекомендованої (спеціальної, наукової, методичної та ін.) літератури для підготовки дослідження; підбір додаткових картографічних матеріалів, словників, довідників тощо. Також студенти приходять інструктаж із техніки безпеки, підписують відповідні журнали інструктажів, і індивідуальні та загальні завдання.

Польовий етап. Виїзди до міст Одеської області. Ознайомлення з виробничим процесом підприємств. Ведення щоденників практики.

1. Ознайомлення з природними та антропогенними ландшафтами Одеської області (виїзд до селища Вилкове, та міста Одеса).
2. Вивчення соціальної та виробничої інфраструктури міст Одеса та Затока.
3. Відвідування та вивчення історичних місць та промислових об'єктів міст Білгород-Дністровський , Шабо.
4. Ознайомлення з соціальною сферою селища Затока.
5. Ознайомлення з прикордонною інфраструктурою Одеської області (на прикладі портового комплексу міста Одеса). Нанести на контурну карту.

6. Відвідування одного з промислових підприємств Одеської області (Селище Шабо, виноробне підприємство «Шабо»). Вивчення сировинної бази підприємства. Виробничі зв'язки. Продукція.
7. Систематизація зібраних матеріалів.
8. Вивчення розселення населення та населених пунктів Одеської області.
9. Ознайомлення із виробничими підприємствами міста Ужгород.
10. Вивчення транспортної інфраструктури міста Ужгород.
11. Вивчення об'єктів соціальної сфери міста Ужгород

Практичними завданнями, на які студентам необхідно звернути увагу при проходженні польового етапу практики, є:

- аналіз особливостей суспільно-географічного положення досліджуваної території, дії різноманітних факторів, які впливають на функціонування об'єктів, що вивчаються;
- оцінка природно-ресурсного потенціалу з наголосом на регіональні особливості як місцевого, так і державного значення;
- виявлення історико-просторової, соціально-економічної динаміки формування та розвитку господарства, території, краю (району, області, землі, країни), виробничого підприємства, установи;
- ознайомлення із основними методами проведення та організації географічних досліджень;
- розробка комплексного підходу до оцінювання природних та господарських явищ;
- загальне ознайомлення зі структурними підрозділами підприємства (установи, організації) та специфікою їх діяльності;
- визначення тематики та конкретного переліку робіт, які виконує підприємство в цілому та його структурні підрозділи зокрема;
- підвищення рівня володіння ПК та удосконалення навичок роботи в мережі Internet для отримання необхідної інформації;
- збір, систематизація та узагальнення інформації (наукової, статистичної, картографічної, тощо), отриманої за час проходження практики;
- визначення ролі та місця підприємства, установи чи регіону в господарській діяльності території вищого таксономічного рівня;
- висвітлення особливостей становлення регіональних освітніх, наукових, культурних, торговельних та відпочинкових комплексів тощо;
- виявлення основних етапів розвитку та сучасного стану господарства регіону, його компонентної, функціональної і територіальної структури, ефективності функціонування господарських систем різних рівнів і форм власності тощо;

Студенти-практиканти під час проходження практики виконують індивідуальні завдання, що їх визначає керівник практики від університету або керівник практики від виробництва з метою формування умінь та навичок самостійного розв'язання конкретних виробничих, наукових або організаційних завдань.

Камеральний етап. Індивідуальний звіт (змістовність, оформлення, захист). Груповий звіт (змістовність, оформлення, захист, відповіді на питання). Підсумковий контроль.

1. Опрацювання результатів. Виконання індивідуальних завдань.
2. Опрацювання результатів власних спостережень, картографічних та літературних джерел.
3. Написання звіту про практику.
4. Захист звіту.

Структура практики

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин	
	Форма навчання: денна	Форма навчання: заочна
	д	о
	у тому числі	

		індивідуальна робота	самостійна робота	Усього	індивідуальна робота	самостійна робота
4-й семестр						
<i>Підготовчий етап.</i>						
Отримання та виконання індивідуальних завдань	10	10	5	10	10	10
Підготовка рефератів та презентацій	10	10	5	10	10	10
Разом	20	20	10	20	20	20
<i>Полевий етап.</i>						
Ознайомлення з природними та антропогенними ландшафтами Одеської області (виїзд до селища Вилкове, та міста Одеса).	7	7	3	7	2	7
Вивчення соціальної та виробничої інфраструктури міст Одеса та Затока.	7	7	3	7	2	7
Відвідування та вивчення історичних місць та промислових об'єктів міст Білгород-Дністровський, Шабо.	7	7	3	7	2	7
Ознайомлення з соціальною сферою селища Затока.	7	7	3	7	1	7
Ознайомлення з прикордонною інфраструктурою Одеської області (на прикладі портового комплексу міста Одеса). Нанести на контурну карту.	8	8	3	7	2	7
Відвідування одного з промислових підприємств Одеської області (Селище Шабо, виноробне підприємство «Шабо»). Вивчення сировинної бази підприємства. Виробничі зв'язки. Продукція.	8	8	3	8	2	8
Систематизація зібраних матеріалів.	7	7	3	7	2	7
Вивчення розселення населення та населених пунктів Одеської області.	7	7	3	7	2	8
Ознайомлення із виробничими підприємствами міста Ужгород.	8	8	3	8	2	7
Вивчення транспортної інфраструктури міста Ужгород.	8	8	3	8	2	8
Вивчення об'єктів соціальної сфери міста Ужгород	6	6	2	6	1	7
Разом	80	80	30	80	20	80
<i>Камеральний етап.</i>						
Опрацювання результатів. Виконання індивідуальних завдань.	15	10	10	15	10	10
Написання звіту про практику.	10	5	5	10	5	5
Захист звіту.	10	5	5	10	5	5
Разом	35	20	20	35	20	20
Разом за практику	180	120	60	180	60	120

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна

1	Особливості економіко - географічного положення і його вплив на спеціалізацію господарства Закарпатської області.	3	5
2	Адміністративно – територіальний поділ Закарпатської області та його особливості.	3	5
3	Господарська оцінка природних умов і ресурсів Закарпатської області.	3	5
4	Населення. Динаміка чисельності населення Закарпатської області. Густота населення, природний приріст і міграційні процеси.	3	5
5	Трудові ресурси. Зайнятість населення області.	3	5
6	Міське і сільське населення. Особливості його розселення. Найбільші міста.	3	5
7	Національний склад населення Закарпатської області. Особливості культури і побуту місцевого населення.	3	5
8	Загальна характеристика господарства Закарпатської області, його структура, рівень розвитку та місце в господарському комплексі України. Галузі спеціалізації.	3	5
9	Машинобудівний комплекс Закарпатської області. Виробничі зв'язки. Продукція.	3	5
10	Господарський комплекс Мукачівського району.	3	5
11	Територіальна організація господарства Закарпатської області: промислові вузли, центри, райони.	3	5
12	Господарський комплекс м. Ужгород.	3	5
13	Розвиток рекреаційного господарства Закарпатської області.	3	5
14	Основні рекреаційні об'єкти Закарпатської області та їхня характеристика.	3	5
15	Галузі агропромислового комплексу. Центри переробки сільськогосподарської продукції Закарпаття.	3	5
16	Транспортна мережа Закарпаття і її відповідність господарському розвитку.	3	5
17	Місто Чоп. Склад та напрямок вантажопотоків.	3	5
18	Актуальні економічні, соціальні та екологічні проблеми Закарпатської області	2	5
19	Створіть електронну презентацію (в програмі <i>Power point</i>) на тему «Порівняльна характеристика адміністративного районування Одеської та Закарпатської областей».	2	6
20	Створіть електронну презентацію (в програмі <i>Power point</i>) на тему «Особливості інфраструктури Одеської області».	2	6
21	Створіть електронну презентацію (в програмі <i>Power point</i>) на тему «Фізико-географічні одиниці степової зони Одеської області».	1	6
22	Створіть електронну презентацію (в програмі <i>Power point</i>) на тему «Промисловість Одеської області».	1	6
23	Створіть електронну презентацію (в програмі <i>Power point</i>) на тему «Промисловість Закарпатської області».	1	6
	Разом	60	120

Робочий день студента-практиканта визначається правилами внутрішнього трудового розпорядку та режимом роботи установи або організації, яка є базою практики. Контроль за проходженням виробничої практики здійснюється керівником практики від закладу вищої освіти та керівником практики від підприємства/установи.

Права та обов'язки студента

Під час проходження навчальної практики студент має право:

- отримати базу для проходження практики згідно укладених договорів та угод про співпрацю між кафедрою та підприємствами – базами практик;
- отримувати консультації від керівників практики та викладачів за профільними дисциплінами (якщо це передбачено навчальним планом) з приводу виконання практичних та самостійних завдань, передбачених програмою практики;
- користуватися обладнанням, довідковими, літературними, картографічними матеріалами із фондів кафедри та підприємств-баз практик на встановлених умовах.

Під час проходження практики студент зобов'язаний:

- сумлінно виконувати покладені на нього обов'язки практиканта;
- своєчасно виконувати розпорядження керівників практики (від ЗВО та підприємств);
- своєчасно повідомляти керівника практики про проблемні ситуації, що можуть виникати у ході її проходження, включаючи погіршення стану здоров'я чи травми;
- дотримуватися правил пожежної безпеки, правила безпеки у природному навколишньому середовищі та інші правила особистої та колективної безпеки, володіти необхідними навичками страхівки і самостраховки у польових та/або виробничих умовах, а також знати способи запобігання травматизму й надання домедичної допомоги;
- систематично вести щоденник практики за встановленою формою;
- знати основні положення та правила ведення щоденника практики;
- скласти звіт про проходження виробничої практики, отримати інші документи, необхідні для отримання оцінки з практики;
- у визначений термін подати керівнику практики звіт про результати виконаних робіт за програмою практики;
- нести відповідальність за виконану роботу, своєчасно скласти залік з практики.

Обов'язки і права керівників практики

- керівники практики від ЗВО та підприємств-баз практик несуть відповідальність за проходження практики підпорядкованими їм практикантами;
- слідкують за виконанням плану практики, правил внутрішнього розпорядку, протипожежної безпеки тощо на базі практики;
- керівники практики від ЗВО зобов'язані ознайомитись з базою практики та провести інструктажі щодо порядку проходження практики, охорони праці та техніки безпеки з обов'язковою реєстрацією інструктажів у журналі встановленого зразка;
- ознайомити студентів з організаційними документами щодо проведення практики та вимогами до її оформлення;
- контролювати проходження навчальної практики студентами;
- аналізувати й оцінювати подану студентами документацію, складену за результатами виконання програми практики;
- прийняти звіти з практики та скласти і подати письмовий звіт про проходження навчальної практики;
- у разі потреби і за наявності об'єктивних фактів, що свідчать про порушення практикантом правил проходження практики, відсторонити його від неї.

9. ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ЗВІТУ, ДОПУСКУ ТА ЗАХИСТУ ПРАКТИКИ

Звіт навчальної «Суспільно-краєзнавчої» практики пишеться на останньому (камеральному) етапі практики. Звіт включає наступну документацію:

- звіт практики;
- академічний щоденник практики;
- польовий щоденник студента-практиканта;
- індивідуальне завдання студента оформлене у вигляді реферату;

- наявність презентації за індивідуальним завданням, оформленої у програмі *Power point*.

Загальні вимоги до оформлення звіту:

Матеріали до звіту готуються щоденно, а його безпосереднє оформлення здійснюється протягом останнього тижня практики.

Типова структура звіту:

- 1) титульна сторінка;
- 2) зміст;
- 3) загальна інформація про організацію – базу проходження практики;
- 5) опис виконання практики згідно з календарним планом;
- 6) формулювання індивідуального завдання;
- 7) матеріали та методи досліджень, що застосовувалися під час практики;
- 8) головні результати, отримані під час практики;
- 9) результати виконання додаткових завдань;
- 10) загальні висновки;
- 12) особисті враження від практики;
- 13) додатки.

Звіт про практику готується засобами комп'ютерного текстового редактора Word і друкується на стандартних аркушах формату А4 (210x297 мм). Розміри полів: верхнє, ліве та нижнє – 2,0 см, праве – 1,0 см. Нумерують сторінки вгорі справа без крапки з використанням арабських цифр. Звіт структурується на розділи, підрозділи, пункти та підпункти. Номер підпункту складається з номера розділу, порядкового номера підрозділу, порядкового номера пункту та порядкового номера підпункту, розділених крапкою (наприклад, 1.3., 2.1.). Відповідно до зазначеного стандарту рекомендовано такі налаштування для текстового редактора WORD. Шаблон – нормальний (Normal). Основний текст набирають шрифтом (Times New Roman) нормального накреслення (Normal), кегль 14 pt з міжрядковим інтервалом 1,5.

Академічний щоденник практики містить основні документи, що стосуються практики:

1. розпорядження про скерування студента на практику;
2. календарний графік проходження практики;
3. відгук керівника від бази практики про роботу студента на практиці;
4. висновок керівника практики від кафедри;
5. робочі записи студента-практиканта.

Розпорядження про скерування студента на практику, підписане і скріплене печаткою, є посвідченням про відрядження студента на практику на зазначений термін. Календарний графік проходження практики складається відповідно до завдань практики.

Відгук про роботу студента на практиці заповнює керівник практики від кафедри фізичної географії та раціонального природокористування. У відгуку відображається:

1. місце практики студента;
2. рівень теоретичних знань, умінь та практичних навичок, показаних студентом під час практики;
3. рівень володіння інформаційними (комп'ютерними) технологіями;
4. засвоєння нових знань, умінь та навичок, які студент здобув за час практики;
5. оцінка виконання завдань, які виконував студент під час практики;
6. особисті якості студента;
7. якість оформлення звіту.

Підсумкова оцінка за практику виставляється після захисту звіту з виробничої (науково-дослідної) практики.

Лише за наявності заповнених усіх, перелічених вище документів, студент допускається до захисту практики.

Порядок допуску звіту до захисту практики:

1. оцінка керівника роботи студента на практиці;
2. наявність усіх частин звіту;

3. відповідність оформлення основних звітних матеріалів;
4. захист практики.

10. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРОХОДЖЕННЯ ПРАКТИКИ

Диференційований залік з практики приймається у формі звітної конференції комісією викладачів кафедри.

Загальне оцінювання результатів проходження практики, виконання індивідуальних завдань, оформлення та захист звітів здійснюється за кредитно-трансферною системою, згідно якої максимальний рейтинг кожного здобувача складається з оцінювання в балах за всіма критеріями, що виставляються під час захисту і переводиться в оцінку за схемою:

Загальна сума балів	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	A	відмінно
82 – 89	B	добре
74 – 81	C	
64 – 73	D	задовільно
60 – 63	E	
35 – 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Для визначення рівня оволодіння здобувачами навчальним матеріалом та оцінювання їх академічних досягнень викладачі користуються узагальненими критеріями оцінювання:

90-100 балів A	здобувач вільно володіє навчально-практичним матеріалом, успішно розв'язує завдання у стандартно-виробничих ситуаціях, виявляє творчий підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань
82-89 балів B	здобувач володіє навчально-практичним матеріалом у межах програми навчально-виробничої практики, проте у виконанні стандартно-виробничих завдань допускає неточності
74-81 балів C	здобувач володіє певним обсягом навчально-практичного матеріалу, здатний його реалізувати, проте допускає суттєві неточності в стандартно-виробничих ситуаціях
64-73 балів D	здобувач володіє навчально-практичним матеріалом на репродуктивному рівні або володіє частиною навчально-практичного матеріалу, уміє використовувати одержання знання і уміння, проте допускає окремі помилки в стандартно-виробничих ситуаціях
60-63 балів E	
35-59 балів FX	здобувач володіє навчально-практичним матеріалом поверхнево й фрагментарно
0-34 балів F	здобувач не володіє навчально-практичним матеріалом

Розподіл балів за виконання програми практики та захист звітів:

№ п/п	Розділи	Вид роботи	Бали
1	Підготовчий	Інструктаж з техніки безпеки, вступне заняття, отримання загального та індивідуальних завдань	10
2	Польовий	Ознайомлення з виробничим процесом	10

		підприємств	
3		Ведення щоденників	20
4	Камеральний	Індивідуальний звіт (змістовність, оформлення, захист)	30
5		Груповий звіт (змістовність, оформлення, захист, відповіді на питання)	10
6		Підсумковий контроль	20
Сума балів за практику			100

11. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Немець Л. М. Економічна і соціальна географія України : навчальний посібник / Л. М. Немець, П. А. Вірченко, Ю. Ю. Сільченко. – Харків: ФОП Грицак С.Ю., 2016.
2. Голіков А. П. Економіка України / А. П. Голіков, Н. А. Казакова, О. А. Шуба – К. : Знання, 2019.
3. Пістун, М.Д. Основи теорії суспільної географії / М.Д. Пістун. – К.: Вища шк., 1996. – 232 с.
4. Топчієв О. Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики : навчальний посібник / О. Г. Топчієв – Одеса : Астропринт, 2015.
5. Шаблій О.І. Основи суспільної географії : підручник для вузів / Олег Іванович Шаблій. – Львів: Видавництво Львівського університету ім. І. Франка, 2015.
6. Соціальна географія: підручник/ за ред. Л. Немець та К. Мезенцева.- Київ: Фенікс, 2019.- 304 с.

Допоміжна література

1. Немець Л. М., Сільченко Ю. Ю., Вірченко П. А. Економічна і соціальна географія України. Навчальний посібник. – Харків, 2014. – 265 с.
2. Шаблій, О.І. Основи загальної суспільної географії / О.І. Шаблій. – Л.: Вид.центр ЛНУ ім. І.Франка, 2003. – 444 с.
3. Економічна і соціальна географія світу: навч.посіб. для вузів / За ред. С. Кузика. – Л.: Світ, 2015. – 672 с.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. Підручники для вивчення навчальної дисципліни:
<http://soc-econom-region.univer.kharkov.ua/wp-content/uploads/2017/07/%D0%92%D1%96%D1%80%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE-%D1%81%D1%96%D0%BB%D1%8C%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE-%D0%9D%D1%94%D0%BC%D0%B5%D1%86%D1%8C-%D0%95%D0%A1%D0%93%D0%A3.pdf>
2. Освітні портали:
<http://soc-econom-region.univer.kharkov.ua/wp-content/uploads/2017/07/ESGU-2016-17.pdf>
[http://www.geo.univ.kiev.ua/images/doc_file/navch_lit/Econ&SocGeogr\(2\).pdf](http://www.geo.univ.kiev.ua/images/doc_file/navch_lit/Econ&SocGeogr(2).pdf)